

Голові разової спеціалізованої вченої ради із захисту
дисертації на здобуття ступеня доктора філософії
(спеціальність 053 Психологія)
Львівського державного університету внутрішніх справ
доктору педагогічних наук, професору,
професору кафедри загальної та соціальної психології
Лялюк Галині Миколаївні

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора педагогічних наук,
професора, завідувача кафедри філософії та педагогіки
Львівського національного університету ветеринарної медицини та
біотехнологій імені С. З. Гжицького Смолінської Олеси Євгенівни
на дисертаційне дослідження Авраменка Андрія Олексійовича
«Соціально-психологічні особливості перфекціонізму як особистісної
властивості науково-педагогічного працівника»,
представлене на здобуття наукового ступеня
доктора філософії (PhD) у галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки,
за спеціальністю 053 Психологія**

Актуальність теми дисертаційного дослідження. У середовищі сучасних трансформацій науково-освітнього простору, що супроводжуються інтенсифікацією професійних вимог до науково-педагогічних працівників, зростає відповідальність за результати освітньої та наукової діяльності, а також посилюється конкуренція в академічному середовищі. За таких умов перфекціонізм набуває особливої соціально-психологічної значущості як чинник, що опосередковує професійну ефективність, міжособистісну взаємодію та суб'єктивне благополуччя науково-педагогічного працівника.

Важливість дослідження соціально-психологічних особливостей перфекціонізму полягає в тому, що ця особистісна властивість формується й реалізується не лише на індивідуальному рівні, а й у контексті академічних норм, очікувань професійної спільноти та організаційної культури закладів освіти. Недостатня диференціація адаптивних і дезадаптивних проявів перфекціонізму у науково-педагогічній діяльності ускладнює розроблення ефективних психопрофілактичних і корекційних програм, спрямованих на збереження професійного здоров'я викладачів і науковців.

Актуальність представленої теми також визначається потребою сучасної психологічної науки у розширенні емпіричних даних щодо взаємозв'язку перфекціонізму з показниками професійної мотивації, відповідальності, емоційного вигорання та якості соціальної взаємодії в академічному середовищі. Отримані результати мають потенціал для використання у практиці психологічного супроводу, педагогічного менторства, управління персоналом у закладах вищої освіти та вдосконалення стратегій підтримки сталого професійного розвитку науково-педагогічних працівників.

Міра обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

У дисертаційному дослідженні переконливо аргументовано наукову й практичну значущість обраної теми, чітко окреслено об'єкт і предмет, сформульовано мету та завдання роботи. Автором отримано нові наукові результати, які ґрунтовно проаналізовано й інтерпретовано та які мають вагоме теоретичне і прикладне значення. Логіка організації дослідження, як і добір методів, повністю узгоджуються з поставленою метою та завданнями, а чисельність і характеристики вибірки підтверджують її репрезентативність.

Алгоритм проведення емпіричного дослідження вибудовано на основі чітко визначених теоретико-методологічних засад вивчення перфекціонізму як особистісної властивості науково-педагогічного працівника. Структура дисертації є логічно послідовною та відповідає загальній концепції роботи. Використання комплексу теоретичних, емпіричних і математично-статистичних методів забезпечує належний рівень обґрунтованості сформульованих положень, надійність отриманих результатів. Усі поставлені завдання знайшли відображення у підсумкових висновках. Порушень принципів академічної доброчесності в роботі не виявлено.

Дисертаційне дослідження Авраменка А.О. виконане в межах науково-дослідної теми кафедри загальної та соціальної психології навчально-наукового інституту управління, психології та безпеки Львівського державного університету внутрішніх справ «Психологія особистості фахівця в умовах

військового часу та поствоєнної реабілітації», що відкрита 2022 р. та має державний реєстраційний номер 0122U002532.

Аналіз змісту дисертації дає можливість сформулювати такі висновки.

Вступ дисертаційної роботи характеризується чіткою логікою побудови та науковою виваженістю. У ньому переконливо обґрунтовано актуальність обраної теми з урахуванням сучасного стану розвитку соціально-психологічних досліджень і специфіки професійної діяльності науково-педагогічних працівників. Автором коректно визначено об'єкт і предмет дослідження, чітко сформульовано мету і завдання, які є взаємоузгодженими та логічно випливають із заявленої проблематики. Структурна організація вступу забезпечує цілісне уявлення про концепцію дослідження, його наукову новизну та практичну значущість, що створює належні підстави для подальшого розгортання теоретико-емпіричного аналізу.

Перший розділ «Теоретичні засади дослідження перфекціонізму як особистісної властивості науково-педагогічного працівника» присвячено аналізу наукових підходів до розуміння перфекціонізму як складного психологічного феномену. Тут визначено сутність перфекціонізму, розкрито його структуру й основні типи. Автором розглянуті соціокультурні й індивідуально-психологічні детермінанти цього явища та проаналізований його вплив на професійну діяльність науково-педагогічних працівників із урахуванням як позитивних, так і негативних проявів. Завершується розділ обґрунтуванням теоретичної моделі дослідження перфекціонізму в професійному контексті.

Дисертант стверджує, що науково-педагогічна діяльність є соціально значущим видом професійної активності, що потребує поєднання фахових знань і розвинених соціально-психологічних якостей. Комунікативна компетентність, емоційна стійкість і мотивація до безперервного розвитку виступають ключовими умовами ефективної взаємодії в освітньому процесі.

Саме через суб'єкт-суб'єктну взаємодію реалізується гуманістичний потенціал педагогічної професії.

У цьому контексті перфекціонізм постає як неоднозначний психологічний феномен, що інтегрує прагнення до високих стандартів із ризиками надмірної самокритичності. Наукові підходи виокремлюють різні його форми й типи, підкреслюючи, що він може одночасно слугувати і джерелом професійного зростання, і фактором психологічної вразливості. Особливу роль при цьому відіграє співвідношення адаптивних та дезадаптивних компонентів перфекціонізму.

Соціокультурні очікування й індивідуальні особистісні риси формують унікальні стратегії прагнення до досконалості в діяльності педагога. Запропонована теоретична модель дозволяє простежити ці взаємозв'язки та оцінити вплив перфекціонізму на якість освітнього процесу, психологічний стан викладача. Це створює підґрунтя для розроблення ефективних підходів до підтримки професійного та особистісного розвитку.

Другий розділ «Емпіричне дослідження соціально-психологічних особливостей перфекціонізму науково-педагогічних працівників» присвячений організації дослідження, вибору методології, вибірки, інструментів та методів емпіричного дослідження. Також у цьому розділі автор розкрив результати констатувального експерименту.

Емпіричне дослідження Авраменка А.О. дало змогу виявити типологічну різноманітність проявів перфекціонізму серед науково-педагогічних працівників, простежити його роль у забезпеченні професійної стійкості. На основі кластерного аналізу виокремлено кілька груп викладачів, які відрізняються рівнем перфекціонізму, ресурсності, емоційної стійкості та схильністю до вигорання.

Зокрема автором встановлено, що найбільш чисельною є група адаптивних перфекціоністів, для яких характерні помірні стандарти, висока відповідальність, достатній рівень соціальної підтримки та задоволеності життям. Водночас частина респондентів демонструє напружений або вразливий

тип функціонування, що супроводжується підвищеною тривожністю, емоційним виснаженням і дефіцитом ресурсів.

Здобуті Авраменком А.О. результати свідчать, що ефективність професійної діяльності викладачів значною мірою залежить не від рівня власне перфекціонізму, а від його поєднання з емоційною компетентністю та ресурсним забезпеченням. Це підкреслює доцільність упровадження програм психологічної підтримки, спрямованих на зміцнення ресурсів і профілактику деструктивних проявів перфекціонізму.

Третій розділ «Психологічні умови корекції деструктивного перфекціонізму та підтримки конструктивних його форм у науково-педагогічній діяльності» містить обґрунтування формувального експерименту, зокрема розроблено та показано результати впровадження психокорекційної програми зниження деструктивного перфекціонізму.

Теоретичне підґрунтя формувального експерименту дисертації Авраменка А.О. дозволило обґрунтувати доцільність цілеспрямованого впливу на деструктивні прояви перфекціонізму шляхом психокорекційних і навчальних інтервенцій. Імплементация положень когнітивно-біхевіористської та гуманістичної парадигм забезпечила розуміння можливостей свідомої трансформації перфекціоністських установок у напрямі адаптивного професійного функціонування.

Методологічна логіка експерименту ґрунтувалася на принципах системності, комплексності, етичності й диференційованого підходу, що створило умови для відстеження динаміки змін у когнітивній, емоційній та поведінковій сферах. Структурована програма, побудована за поетапним принципом, забезпечила цілісний вплив на особистісні та професійні ресурси викладачів.

Результати формувального експерименту дисертаційного дослідження засвідчили ефективність програми, що проявилася у зниженні загального та деструктивного перфекціонізму, підвищенні рівня емоційної компетентності, ресурсності й використанні більш конструктивних копінг-стратегій. Зменшення

тривожності та професійного вигорання підтвердило можливість використання запропонованої програми як засобу підтримки професійної стійкості науково-педагогічних працівників.

У цілому, дисертаційне дослідження Авраменка А.О. забезпечує нове розуміння соціально-психологічних аспектів перфекціонізму в науково-педагогічній діяльності. Виявлено, що педагогічна практика включає освітні, наукові та соціальні функції, ефективність яких визначається не лише фаховою компетентністю, а й розвитком емоційної стабільності, мотивації досягнень, саморегуляції та комунікативних навичок. Перфекціонізм розглядається як складний багатовимірний феномен із когнітивними, емоційними та поведінковими проявами, що можуть бути як адаптивними, таким чином сприяючи самовдосконаленню та продуктивності, так і дезадаптивними, провокуючи тривожність, самокритичність та професійне вигорання. Взаємодія соціокультурних очікувань і особистісних характеристик визначає індивідуальні стратегії прагнення до досконалості та баланс між конструктивними і деструктивними проявами.

Розроблена автором теоретична модель дослідження перфекціонізму поєднує когнітивні, мотиваційні, емоційні та поведінкові компоненти, що дозволяє комплексно оцінювати вплив цієї особистісної властивості на професійну діяльність і взаємодію в колективі. Аналіз результатів показав, що більшість викладачів демонструють адаптивний перфекціонізм із достатнім рівнем психологічних ресурсів та соціальної підтримки, тоді як частина респондентів вирізняється підвищеною тривожністю та ризиком вигорання. Впровадження психокорекційної програми довело ефективність цілеспрямованих заходів у зниженні деструктивного перфекціонізму, розвитку емоційного інтелекту, психологічної стійкості та конструктивних копінг-стратегій, що підтверджує практичну значущість і перспективу застосування таких програм у професійній діяльності науково-педагогічних працівників.

Новизна наукових положень, висновків та результатів, представлених у дисертації. У дисертаційному дослідженні отримані наукові

результати, що характеризуються належним рівнем новизни. Зокрема, вперше здійснено цілісне узагальнення та концептуальну систематизацію теоретико-методологічних підходів до аналізу соціально-психологічних особливостей перфекціонізму як особистісної властивості науково-педагогічних працівників. Запропоновано авторську модель перфекціонізму науково-педагогічного працівника закладу вищої освіти, у межах якої структуровано основні компоненти, чинники та функції цього феномена, а також розкрито його місце й значення у загальній структурі особистісних рис викладача. Науково обґрунтовано структурні елементи психокорекційної програми, спрямованої на зниження проявів деструктивного перфекціонізму, що охоплює діагностично-орієнтаційний, когнітивно-поведінковий, емоційно-регуляційний, соціально-комунікативний, рефлексивно-інтеграційний блоки.

Подальшого розвитку набули ключові психологічні категорії, зокрема «перфекціонізм», зміст якої уточнено з урахуванням специфіки професійної діяльності викладачів закладів вищої освіти. У дослідженні диференційовано адаптивні та дезадаптивні прояви перфекціонізму, окреслено його рівні й емпірично простежено зв'язки з професійною компетентністю, педагогічною результативністю, психологічним благополуччям. Розширено наукове розуміння феномену «професійна саморегуляція» через визначення її ролі у формуванні конструктивних стратегій подолання перфекціоністських тенденцій, що сприяє збереженню психологічної стійкості та ефективності професійної діяльності. Також автором конкретизовано зміст категорії «професійна адаптивність» шляхом виявлення механізмів впливу перфекціонізму на адаптацію викладача в освітньому середовищі та системі міжособистісних взаємодій з колегами і студентами.

Поглиблено наукові уявлення про конструктивний і деструктивний перфекціонізм у контексті превенції негативних наслідків його дезадаптивних форм та актуалізації особистісних ресурсів конструктивного перфекціонізму. Сформульовано нові підходи до розгляду перфекціонізму як потенційного ресурсу підвищення ефективності педагогічної діяльності за умови розвитку

усвідомлених стратегій самоконтролю, саморегуляції та емоційної компетентності.

Практичне значення роботи полягає в тому, що отримані наукові результати мають прикладний потенціал і можуть бути використані з метою підвищення ефективності професійної взаємодії в академічних колективах, зниження рівня міжособистісної напруженості та конфліктності, а також для створення сприятливого соціально-психологічного клімату в закладах вищої освіти. Матеріали дослідження можуть бути впроваджені у зміст навчальних дисциплін із психології особистості, педагогічної та соціальної психології, психології професійного становлення і розвитку, а також у програми підготовки, підвищення кваліфікації та перепідготовки науково-педагогічних працівників.

Отже, практичне значення дисертаційної роботи Авраменка А.О. полягає в її спрямованості на підтримання психологічного благополуччя науково-педагогічних працівників, запобігання професійному вигоранню, підвищення результативності освітнього процесу та оптимізацію соціально-психологічного середовища академічної спільноти.

Основні положення й результати дослідження впроваджено в освітню діяльність Львівського державного університету внутрішніх справ, Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, а також у діяльність ГО «Український інститут дитячо-юнацької психотерапії та психологічного консультування».

Структура та оформлення дисертаційної роботи, а також логіка й науковий стиль викладу матеріалу повністю узгоджуються із чинними вимогами до підготовки наукових досліджень. Дисертація Авраменка А.О. є самостійно виконаним науковим дослідженням, у якому не виявлено фактів недоброчесних запозичень чи інших порушень принципів академічної

доброчесності.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих роботах. Основний зміст дисертаційного дослідження Авраменка А.О. викладено у 15 публікаціях автора, з яких 3 статті у наукових фахових виданнях із психології, 1 стаття у виданні, внесеному до наукометричної бази Web of Science Core Collection, 11 публікацій у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій та інших виданнях.

Дискусійні положення та рекомендації. Високо оцінюючи наукову працю Авраменка А.О. в цілому, вважаємо за необхідне звернути увагу на окремі положення, які можуть слугувати підґрунтям для наукової дискусії та подальшого уточнення.

1. Авторська модель перфекціонізму науково-педагогічного працівника закладу вищої освіти описує три рівні (внутрішньоособистісний, ресурсний і контекстуальний) як досить статичні компоненти, проте перфекціонізм у професійній діяльності є динамічним процесом, що змінюється залежно від поточних завдань, термінів, соціального середовища та психологічного стану викладача. Було б доцільно додати ще часовий, або процесуальний, вимір, щоби відобразити зміну впливу компонентів у різних умовах.

2. Потребує роз'яснення той факт, чи здійснювалося стандартизування змінних перед проведенням кластерного аналізу з огляду на використання різних шкал вимірювання.

3. У тексті роботи прізвища зарубіжних авторів подано дисертантом подекуди мовою оригіналу, а подекуди – в перекладі. На нашу думку, слід дотримуватися єдиного підходу в такому поданні для покращення сприйняття наукового тексту.

4. Зважаючи на практичну значущість презентованої наукової проблематики, вкрай доцільною є розробка методичних рекомендацій для закладів вищої освіти, спрямованої на психопрофілактику деструктивного перфекціонізму.

Наведені зауваження й рекомендації мають уточнювальний характер і жодним чином не впливають на загальну наукову та практичну значущість дисертаційного дослідження.

Загальний висновок.

Дисертація Андрія Олексійовича Авраменка з теми «Соціально-психологічні особливості перфекціонізму як особистісної властивості науково-педагогічного працівника», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія», є актуальним, цілісним і самостійно виконаним науковим дослідженням, у якому здобуто нові теоретично та практично значущі результати. Проведений аналіз змісту й оформлення роботи дає підстави констатувати її повну відповідність вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44. За сукупністю отриманих результатів і рівнем їх наукової обґрунтованості Авраменко Андрій Олексійович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія», міждисциплінарна освітньо-наукова програма «Психологія та менеджмент організації» за спеціальностями 053 «Психологія», 073 «Менеджмент».

Офіційний опонент

Завідувач кафедри філософії та педагогіки
Львівського національного університету
ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С. З. Гжицького
доктор педагогічних наук, професор

Олеся СМОЛІНСЬКА